

tetnoga istraživačkog alata koji bi predočavao taj aspekt svijeta rada (kao što je razvoj koncepta nezaposlenosti u tridesetima doveo do anketa o radnoj snazi). Pritom je razvijeno sedam grupa indikatora kojima se mjeri sedam dimenzija radne sigurnosti: sigurnost tržišta rada, sigurnost zaposlenja, sigurnost zanimanja, sigurnost na radu, sigurnost reprodukcije vještina, sigurnost primanja, te sigurnost predstavljanja/pregovaranja. U svakoj od tih dimenzija istražuju se četiri aspekta: stvarno stanje, percipirano stanje, poželjno stanje, te strategije nošenja sa situacijom. Veći je broj analitičara ILO-a, u suradnji s lokalnim ekspertima, prilagodio instrumente i proveo istraživanje na (u većini slučajeva nacionalno reprezentativnim) uzorcima kućanstava u 13 zemalja Azije, Latinske Amerike, Afrike i istočne Europe.

Izobilje podataka poslužilo je i za nekoliko metodološki vrlo umješnih komparativnih analiza. Joseph A. Ritter i Richard Anker razmatrali su determinante zadovoljstva poslom u pet vrlo različitih zemalja. Maria Mercedes Caceres Jeria analizirala je sigurnost reprodukcije vještina u Latinskoj Americi. Deborah Lison, Joseph A. Ritter, Rosamund Stock te Richard Anker izradili su članak o konceptima distributivne i socijalne pravde na četiri kontinenta, dok je Sukti Dasgupta analizirala beneficije članstva u sindikatu.

U prvom i posljednjem članku, Richard Anker i Guy Standing predstavili su konceptualne temelje i metodologiju istraživanja. Pozornost na razvoj instrumenata izvire iz potrebe za njihovom standardizacijom i širom primjenom. Time bi se omogućile međunarodne usporedbe, te praćenje utjecaja različitih institucija, programa i politike na kvalitetu rada u nekoj zemlji, kontrolu radnika nad raznim aspektima rada, te na radnu, socijalnu i ekonomsku sigurnost.

International Labour Review je dostupan i u elektroničkom obliku. Pristup elektroničkoj verziji u Hrvatskoj trenutno je omogućen preko dobavljača EBSCO (na detalje oko pristupa upućujemo na područne knjižnice ili Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu).

Teo Matković

EUROPEAN JOURNAL OF SOCIAL WORK

Godina 5, 2002.

Časopis *European Journal of Social Work* i u 2002. godini zadržava svoju specifičnost: gotovo polovica svakoga od tri objavljena broja rezervirana je za niz zanimljivih informacija i crtica iz različitih zemalja (u ovim brojevima radi se o Armeniji, Njemačkoj, Ukrajini, Austriji, Velikoj Britaniji, Estoniji i Mađarskoj), za izvještaje s konferencija, te povijesne portrete značajnih osoba za socijalni rad (Ilse Arlt, u broju 1. i Marguerite Wagner-Beck, u broju 2.), a i prikaze čak 33 knjige. Uz navedeno, u 2002. godini objavljeno je 17 članaka iz područja socijalnog rada. Iako je u njima i dalje zadržan vrlo snažan aspekt teorije i konceptualizacije, ipak se čini da su članci – nešto više nego ranijih godina – orijentirani na praktičan aspekt socijalnog rada, posebno na djecu kao korisnike socijalnih službi.

U članku *Family Group Conferences and youth advocacy: the participation of children and young people in family decision making*, autorice Jane Dalrymple, prikazana je potreba djece i mladih za zastupnikom tijekom obiteljskih grupnih konferencija. Osnovno obilježje obiteljskih grupnih konferencija jest dijeljenje

profesionalne moći i rad u partnerstvu s obiteljima tijekom procesa donošenja odluka važnih za dijete i obitelj, u kojima se koristi kolektivna ekspertiza svih uključenih kako bi se olakšalo produktivno planiranje skrbi za dijete. Prema Konvenciji o pravima djeteta, i stručnjaci i roditelji imaju dužnost saslušati mišljenje djeteta u pitanjima koja se njega tiču. Iskustva pokazuju da je to, ako je i prakticirano, bilo samo površno, ne dajući djetetovu stavu jednaku snagu kao i drugih uključenih. Osim toga, dijete je zakočeno ako treba govoriti pred roditeljima i stručnjacima, jer je svjesno razlike u moći i mogućih posljedica po sebe od strane roditelja, ili po roditelja od strane stručnjaka. Djelovanje i donošenje odluka stručnjaka pa i roditelja, "u skladu s interesima djeteta", često je racionalizacija za marginaliziranje dječjeg mišljenja, što se opravdava time što dijete nema sve potrebne informacije, nije sposobno sagledati posljedice neke odluke u cijelosti te nema mudrost stečenu iskustvom. No, u skladu sa suvremenim mišljenjem kako djeca nisu "ljudska bića u nastajanju" već ljudska bića u cijelosti, odgovornost je odraslih da osiguraju, ne samo da čuju što djeca imaju reći u slučajevima planiranja skrbi za njih već i razumjeti, ono što su ona rekla. Upravo je u tome ključna uloga dječjeg zastupnika, koji može biti privatna ili profesionalna osoba u koju dijete ima povjerenja, i koji djeluje kao djetetov glasnogovornik. U radu su prikazana iskustva iz pokrajine Wiltshire u Engleskoj gdje je uvođenje zastupnika u proces obiteljskih grupnih konferencija unaprijedilo osnaživanje uloge djece i mladih ljudi, dajući im stvarnu snagu izražavanja u planiranju skrbi o sebi.

Pitanje raspodjele moći pojavljuje se i kao ključni pojam u članku Stana Houstona *Re-thinking a systemic approach to child welfare: a critical response to the framework for the assesment of children in*

need and their families. Uobičajen okvir procjene rizične djece i njihovih obitelji temelji se na trima povezanim i međusobno ovisnim područjima: djetetove razvojne potrebe, sposobnost roditelja za skrb o djetetu, i blisko okruženje djeteta. Ono što, prema Houstonu, nedostaje u ovom sistemskom pristupu jest uzimanje u obzir različite raspodjele moći unutar socijalne države i civilnog društva. Naime, socijalni rad s djecom i obiteljima gotovo je, u pravilu, povezan sa siromaštvom. Također i obilježja drugih sustava koja utječu na dijete (osim lokalne zajednice), kao što su specifičnosti radnog mjesta roditelja, ili većinske i manjinskih kultura (ne samo nacionalnih), ili novih okolnosti u društvu (npr. nova fiskalna politika), sustavno su izostavljani iz procesa procjene potreba djece koja odrastaju u rizičnim okolnostima. Ovi se iznimno važni elementi uzimaju u obzir samo sporadično, ponekad kao usputna objašnjenja. Autor navodi kako je i ove "šire" elemente moguće i potrebno operacionalizirati u svrhu holističke procjene potreba djeteta. No to se ne čini prvenstveno stoga što bi tada u fokus došla nepravедna raspodjela moći i sredstava te različiti oblici diskriminativnih politika koje utječu na obitelji – korisnike socijalnih službi. Zadržavanje procjene na razini obiteljskog sustava i lokalne zajednice održava i potrebe za promjenom na "užoj" razini.

Članak Stevena Walkera *Family support and the role of social work: renaissance or retrenchment?*, kreće od činjenice da zbog sve veće učestalosti, složenosti i ozbiljnosti, problemi mentalnog zdravlja djece i mladih privlače sve veću stručnu pozornost. Uz promjene u suvremenim obiteljskim odnosima (povećanje trenda rastava, samohrana domaćinstva, homoseksualne zajednice i sl.) moraju se uzeti u obzir i oblici podrške obiteljima; ne mogu se više zasnivati na proučavanju i unapređivanju odnosa majke, oca i djece.

Istraživanja o uspješnosti uglavnom su fokusirana na jedan rezultat kao mjeru uspjeha, kao npr. promjene u djetetovu ponašanju, te odražavaju problemsko-orientirani socijalni rad radije nego socijalni rad usmjeren na cjelovita rješenja. Dugo se smatralo da je rana intervencija ključna za uspješnost kvalitetne socijalne skrbi. Istraživanja efikasnosti ranih intervencija pokazala su da ona nisu jednoznačno pozitivna, štoviše, ponekad je upravo takva intervencija čak i štetna, jer podcjenjuje roditeljsko samopouzdanje i povećava strah svih članova obitelji od represivnog djelovanja socijalnih službi. Programi u zajednici, i posebno u školama, čine se kao prihvatljiviji, nestigmatizirajući način za provođenje programa podrške rizičnim obiteljima. Osnovna konceptualna pogreška jest što se podrška obitelji i rane intervencije smatraju alternativom zaštiti djece umjesto dijelom sveukupnih nastojanja i aktivnosti koje se koriste ovisno o razini problema i različitim potrebama djeteta, obitelji i zajednice.

Rad Eileen McLeod i Birgitte Sanden Eriksson *Hospital social work in Sweden and the UK: access to chances of physical health and well-being*, govori o potrebi za aktivnijom ulogom socijalnog rada u unapređivanju zdravlja ljudi i za osiguravanjem boljeg i direktnijeg pristupa korisnika službama socijalnog rada u zdravstvu. Prikazana je usporedna analiza dvaju akcijsko-istraživačkih projekata u Švedskoj (usmjereno na starije osobe) i Velikoj Britaniji (usmjereno na roditelje teško bolesne djece ili djece s posebnim potrebama) koja jasno ukazuje kako je socijalni rad u zdravstvu potencijalno ključan ulazni moment klijenata u sustav socijalne skrbi. Naime, iako je uobičajeno misliti kako "bolest ne bira", zdravstvene teškoće, odgađanje početka liječenja i dulji oporavak, ipak su češće vezani uz siromaštvo i druge nepovoljne životne okol-

nosti. Nadalje, mogućnosti liječenja nisu jednake za sve – ovisno o zdravstvenom osiguranju, dostupnoj socijalnoj podršci i informacijama koje mogu olakšati ostvarivanje dodatnih potrebnih prava. Upravo je u tom području uloga socijalnog rada vrlo značajna i treba se promatrati kao oblik ne samo zdravstvene prevencije već i prevencije "težih" socijalnih problema.

Za hrvatske stručnjake posebno je zanimljiv članak *Social work supervision in Germany* Nanda Belardija, u kojem je prikazan razvoj supervizije unutar socijalnog rada, koji započinje u Njemačkoj još pedesetih godina 20. stoljeća. Do danas je supervizija postala neovisna savjetodavna znanost koja se proširila i u druge profesije izvan socijalnog rada. Četiri su supervizijska pristupa posebno važna za socijalni rad: a) pristup koji počiva na psihodinamskoj teoriji, sistemskoj i komunikacijskoj teoriji, usmjeren na superviziranog; b) grupna i timska supervizija usmjerena na studije slučaja, tematske susrete i analizu institucija, koja se temelji na teoriji grupne dinamike; c) metateoretski model supervizije pojedinaca, grupa i timova; d) supervizija kao oblik podučavanja. Istraživanja efikasnosti supervizije ukazuju na pozitivne, do vrlo pozitivne rezultate, kod stručnjaka koji su na taj način poboljšali svoje metodološke i teorijske orijentacije u svakodnevnoj praksi, svoje zadovoljstvo na radnom mjestu, stupanj suradnje sa svojim kolegama, ali i stručnjacima iz drugih područja te poboljšali svoje odnose s klijentima. S obzirom da u Hrvatskoj upravo završava prvo trogodišnje obrazovanje iz supervizije u socijalnom radu, posebno valja naglasiti neke od zaključaka ovog članka: nužna je jasnoća svrhe supervizijskog procesa, a supervizija se ne smije koristiti kao kompenzacija za manjak zaposlenih ili za loša administrativna rješenja unutar struke.

Esej Helmuta Lambersa *Social work and management in Germany* govori o po-

trebi unapređenja socijalnog rada kroz prikladan menadžment organizacija koje pružaju socijalne usluge. Iako se sve više sredstava koristi za socijalne programe, potrebe za socijalnim službama se ne smanjuju (što bi, ekonomski gledano, bio uspješan rezultat aktivnosti socijalnog rada), već i dalje rastu. Sukladno tome i broj zaposlenih u području zdravstva, socijalnog rada i obrazovanja upeterostručio se u posljednjih 50 godina u Njemačkoj. Nemoguće je dalje razvijati socijalni rad bez uzimanja u obzir činjenice da je društvo utemeljeno isključivo na ekonomskim kriterijima i pod snažnim utjecajem tehnoloških promjena. Jedan od nužnih koraka u unapređivanju efikasnosti socijalnih službi jest i novi organizacijski menadžment na razini administracije socijalne skrbi. No temeljni problem i dalje je nedostatak ekonomskih znanja samih stručnjaka socijalne skrbi. Socijalni radnici su obrazovani na način koji je isključivo usmjeren na klijenta, no nužna

su im i znanja iz organizacije i razvoja rada službi, poslovnog menadžmenta i razvoja ljudskih potencijala. Ekonomski stručnjaci, na čelu socijalnih službi, nisu se pokazali uspješnima, jer je gotovo nemoguće ekonomsku logiku "prepisati" u socijalni rad. Principi privatizacije i globalizacije, ekonomska pravila i tržišno natjecanje uvijek su u suprotnosti sa solidarnošću, socijalnim jedinstvom i idejom socijalne države. U tom smislu paradigmu socijalnog rada nije lako pomiriti s paradigama ekonomije, ali je to nužno učiniti barem u području menadžmenta na organizacijskoj razini. Ono što je potrebno jesu uvjeti u kojima fizička, psihološka i socijalna stabilnost ima vrijednost samu po sebi, a koja je veća i važnija od zahtjeva za kratkotrajnim ekonomskim postignućima. No za to je, kako autor kaže, potrebno "poruku humanizma – koja je već mjestimično proglašena mrtvom – održati živom".

Branka Sladović Franz